Prof. Sakari Melander
22.4.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: **U-kirjelmä (U) 24/2026 vp** Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ampuma-aseiden kaupan ja muiden ampuma-aseisiin liittyvien rikosten torjumisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2024/1260 muuttamisesta

Yleistä

Euroopan komissio on 26.2.2026 tehnyt ehdotuksen (COM(2026) 102 final, jäljempänä direktiiviehdotus) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ampuma-aseiden kaupan ja muiden ampuma-aseisiin liittyvien rikosten torjumisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2024/1260 muuttamisesta. Direktiiviehdotus sisältää muun muassa ampuma-aseisiin liittyviä rikoksia koskevan kriminalisointivelvoitteen, rikoksista luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille tuomittavia seuraamuksia koskevan velvoitteen sekä useita muita rikosoikeudellisesti merkityksellisiä velvoitteita.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Direktiiviehdotuksen tavoite

1. Direktiiviehdotuksen tavoitteena (COM(2026) 102 final, s. 2–3) on suojella unionin kansalaisia laittomien ampuma-aseiden uhalta vähentämällä laittomien ampuma-aseiden määrää ja niihin liittyvää rikollista toimintaa yhdenmukaistamalla ampuma-aserikosten määritelmiä ja kyseisistä rikoksista määrättäviä seuraamuksia jäsenvaltioissa. Lisäksi ehdotuksella pyritään mahdollistamaan ampuma-aseisiin liittyvien rikosten tutkinta ja syytteeseenpano tai helpottamaan sitä,

varmistamaan tulevaisuuden vaatimukset huomioon ottava lainvalvonta ampuma-aseisiin liittyvien rikosten alalla, varmistamaan tehokkaat, varoittavat ja oikeasuhtaiset seuraamusten tyypit ja tasot ampuma-aseisiin liittyvien rikosten osalta ja parantamaan lainvalvonta- ja oikeusyhteistyötä sekä yhdenmukaistamaan ampuma-aseisiin liittyviä rikoksia koskevaa tiedonkeruuta.

2. Käsiteltävänä olevan U-kirjelmän (s. 17) mukaan valtioneuvosto kannattaa ehdotuksen tavoitetta suojella EU-kansalaisia laittomien ampuma-aseiden uhalta.

3. Rikoslain (39/1889) aserikoksia koskevaa 41 lukua suhteellisen hiljattain uudistettaessa on katsottu, että aserikoksia koskevan sääntelyn tavoitteilla on liityntöjä eri oikeushyviin, kuten henkeen, terveyteen, yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen, seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen sekä omistusoikeuteen, liittyviin suoja- ja turvallisuusnäkökohtiin, mihin liittyviä tavoitteita on perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä pidetty hyväksyttävinä (PeVL 7/2025 vp, 13 kohta). Samassa yhteydessä aserikoksista saadun tilannekuvan sekä aserikollisuuden ja sen muodostamien uhkien kannalta aiempaa tehokkaampaa ja tuntuvampaa varautumista ja puuttumista aserikollisuuteen on pidetty perusteltuna (LaVM 9/2025 vp, s. 3–4).

4. Edellä todetut näkökohdat huomioon ottaen direktiiviehdotuksen tavoitteita voidaan nähdäkseni pitää hyväksyttävinä, vaikka tavoitteet ovat direktiiviehdotuksessa suhteellisen väljästi ja jäsentymättömästi muotoiltuja. Samalla on U-kirjelmässä (s. 17) todetuin tavoin syytä korostaa, että ampuma-aserikollisuuden torjuntaa toteutetaan myös muutoin kuin lainsäädännöllisin ja rikosoikeudellisin toimenpitein ja että asiaa koskeva kokonaisvaltainen lähestymistapa ja ennalta estävien toimenpiteiden painottaminen tulisi myös Euroopan unionissa asettaa lähtökohdaksi.

Oikeusperusta

5. Direktiiviehdotuksen oikeusperustana olisi mukaan Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen (SEUT) 83 artiklan 1 kohta ja artiklan 2 kohta. Artiklan 1 kohdan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat tavallista lainsäätämisjärjestystä noudattaen annetuilla direktiiveillä säätää rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevista vähimmäissäännöistä erityisen vakavan rikollisuuden alalla, joka on rajatylittävää joko rikosten luonteen tai vaikutusten johdosta tai sen vuoksi, että niiden torjuminen yhteisin perustein on erityisesti tarpeen. Kohdan sisältämän rikollisuuden aloja koskevan tyhjentävän listan mukaan aineellisen rikoslainsäädännön lähentäminen voi kohdistua muun muassa laittomaan asekauppaan. Artiklan 2 kohta sisältää määräyksen niin sanotusta liitännäistoimivallasta, jonka mukaan kun jäsenvaltioiden lakien ja asetusten lähentäminen rikosoikeuden alalla osoittautuu välttämättömäksi jonkin unionin politiikan tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi alalla, jolla on toteutettu yhdenmukaistamistoimenpiteitä, tällä alalla voidaan direktiivein säätää rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevista vähimmäissäännöistä.

6. U-kirjelmässä (s. 8) todetuin tavoin useamman kuin yhden oikeusperustan käyttäminen on EU-oikeudellisesti poikkeus pääsäännöstä. Yleisenä huomiona on myös syytä korostaa, että EU-oikeudellisen lainsäädäntöehdotusten valmistelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että ehdotusten sisältämä sääntely pysyy sovellettavaksi tulevan oikeusperustan puitteissa (LaVL 13/2021 vp, s. 4 ja LaVL 26/2022 vp, s. 7).

7. U-kirjelmässä (s. 8) todetun arvion mukaan ehdotuksen soveltamisala on laajempi kuin SEUT 83(1) mukainen laiton asekauppa, minkä vuoksi oikeusperustaksi tarvitaan myös SEUT 83(2) artikla. U-kirjelmässä toteutettu oikeusperustaa koskeva arvio on siinä esitetyin perustein nähdäkseni asianmukainen. Edellä todetusta huolimatta direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksen sisältämä sääntely pysyy sille suunnitellun oikeusperustan puitteissa.

Direktiiviehdotuksen kriminalisointivelvoitteet

8. Direktiiviehdotuksen 3 artikla sisältää ampuma-aseisiin liittyviä rikoksia koskevan kriminalisointivelvoitteen. Artiklan 1 kappaleen a kohta koskee ampuma-aseiden, niiden olennaisten osien tai ampumatarvikkeiden valmistusta tai kokoamista, b kohta ampuma-aseiden rajat ylittävää kauppaa, c kohta ampuma-aseiden ja niiden olennaisten osien merkintöjen väärentämistä tai laitonta hävittämistä, poistamista tai muuttamista, d kohta ampuma-aseiden, niiden olennaisten osien ja ampumatarvikkeiden luvatonta hallussapitoa, e kohta ampuma-aseiden, niiden olennaisten osien tai ampumatarvikkeiden valmistusta varten laadittujen digitaalisten teknisten suunnittelutiedostojen luomista, hankkimista, hallussapitoa tai jakamista ilman lupaa ja f kohta tällaisten suunnittelutiedostojen levittämistä.

9. Käsiteltävänä olevan U-kirjelmän (s. 10) mukaan rikoslain 41 luvun 1 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään ampuma-aserikoksena rangaistaviksi ne teot, jotka direktiiviehdotuksen 3 artiklan 1 kohdan a–d alakohta velvoittaa säätämään rangaistavaksi. Direktiiviehdotuksen 3 artiklan 1 kohdan e ja f alakohdassa tarkoitetut teot sen sijaan eivät U-kirjelmän mukaan ole rikoslain 41 luvun mukaan rangaistavia.

10. Voimassa oleva ampuma-aserikosta koskeva rikoslain 41 luvun 1 §:n säännös saa keskeisesti sisältönsä ampuma-aselaista (1/1998). Ampuma-aserikosta koskeva säännös onkin pitkälti niin sanottu blankorangaistussäännös. Tällaisen sääntelyn tulee täyttää eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä muotoillut blankorangaistussääntelylle asetetut vaatimukset (esim. PeVL 63/2022 vp, 22 kohta, PeVL 12/2021 vp, 58 kohta, PeVL 10/2016 vp, s. 8, PeVL 31/2002 vp, s. 3 ja PeVL 20/1997 vp, s. 3/II; alun perin PeVM 25/1994 vp, s. 8/I).

11. Ampuma-aserikosta koskevaa säännöstä suhteellisen hiljattain uudistettaessa on pyritty siihen (HE 204/2024 vp, s. 44), että säännökseen sisällytetään viittaukset merkityksellisiin ampuma-aselain säännöksiin sikäli kuin se sääntelyä selkiyttävästi on mahdollista, tarpeellista ja tarkoituksenmukaista. Kaikkiin rikoslain 41 luvun 1 §:n 1 momentissa rangaistavaksi säädettyihin tekotapakohtiin ei tällaisia viittauksia kuitenkaan sisälly. Esityksen perustelujen (HE 204/2024 vp, s. 46) mukaan sanottuja kohtia ei niissä tarkoitettujen tekojen ja niiden kattamien esineiden lukuisuus huomioon ottaen ole sääntelyn selkeyttä edistävästi mahdollista täsmentää tyhjentävillä ja tarkoilla viittauksilla ampuma-aselain säännöksiin. Rikoslain 41 luvun 1 § ei näin kaikilta osin parhaalla mahdollisella tavalla täytä rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta johtuvia blankorangaistussäännökselle asetettavia edellytyksiä.

12. Direktiiviehdotuksen 3 artiklan sisältämässä kriminalisointivelvoitteessa viitattaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2021/555 aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta sekä ampuma-aseiden, olennaisten osien ja ampumatarvikkeiden viennistä, tuonnista ja kauttakuljetuksesta sekä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaista Yhdistyneiden

kansakuntien yleissopimusta täydentävän, ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja laittoman kaupan torjuntaa koskevan lisäpöytäkirjan (YK:n ampuma-asepöytäkirja) 10 artiklan täytäntöönpanosta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2025/41. Kriminalisointivelvoitteen tietyt kohdat saavat näin asiallisen sisältönsä sanotuista EU-säädöksistä, minkä lisäksi asetus (EU) 2025/41 on annettu YK:n järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevan täydentävän lisäpöytäkirjan (jäljempänä YK:n ampuma-asepöytäkirja) täytäntöönpanemiseksi EU:ssa.

13. Edellä todettu merkitsee, että direktiiviehdotuksen kriminalisointivelvoitetta on arvioitava erityisen tarkasti perustuslain (731/1999) 8 §:ssä ja EU:n perusoikeuskirjan 49 artiklassa tarkoitetun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Tämä on sinänsä asianmukaisesti todettu myös käsiteltävänä olevassa U-kirjelmässä, jonka mukaisesti (s. 15) kriminalisointivelvoitteen sisältämiltä viittauksilta tulee voida edellyttää riittävää tarkkuutta ja kattavuutta. Direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa olisikin syytä kiinnittää huomiota siihen, että vaikka direktiiviehdotuksen sisältämää kriminalisointivelvoitetta ei olisi mahdollista laatia tukeutumatta viittaustekniikkaan, viittausketjut ovat selviä ja katkeamattomia ja riittävän täsmällisiä siten, että viittauksen perusteella on selvää, mistä riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti muotoillusta direktiivin (EU) 2021/555, asetuksen (EU) 2025/41 tai YK:n ampuma-asepöytäkirjan velvoitteesta direktiiviehdotuksen kriminalisointivelvoitteen tietty kohta saa asiallisesti sisältönsä. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää myös siihen, että kriminalisointivelvoitteissa viitatut muuhun EU-sääntelyyn sisältyvät velvoitteet on muotoiltu laillisuusperiaatteen edellyttämällä täsmällisyydellä. U-kirjelmässä (s. 18) on asianmukaisesti kiinnitetty tähän huomiota.

14. Direktiiviehdotuksen 3(1) artiklan kriminalisointivelvoitteen a, b, c ja d kohta koskevat kohdissa tarkemmin määritellyn mukaisesti ampuma-aseita, niiden olennaisia osia ja ampumatarvikkeita. Direktiiviehdotuksen 2 artiklan mukaisesti ampuma-aseen, olennaisen osan ja ampumatarvikkeen määritelmät perustuisivat direktiivin (EU) 2021/555 sisältämiin määritelmiin, joihin direktiiviehdotuksen 2 artiklassa viitattaisiin. Suomen voimassa olevan sääntelyn mukaan aserikoksia koskevan rikoslain 41 luvun 10 §:n mukaan luvussa käytetyt ampuma-aseen, tehokkaan ilmaaseen, aseen osan, patruunan erityisen vaarallisen ampuma-aseen, erityisen vaarallisen ammuksen ja kaasusumutinta koskevat määritelmät saavat sisältönsä ampuma-aselaista (1/1998). Ampuma-aselain 1 luku sisältää useita määritelmäsäännöksiä. Sääntelykokonaisuus muodostuu jo nyt verraten vaikeaselkoiseksi ja monimutkaiseksi rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, että unionioikeudellinen asiaa koskeva sääntelykokonaisuus ei rikosoikeudelliselta kannalta muodostu liian vaikeaselkoiseksi ja monimutkaiseksi sen vaikutus myös kansallisen lainsäädännön soveltamisen kannalta huomioon ottaen.

15. Direktiiviehdotuksen 3(1)(e) ja (f) artiklan kriminalisointivelvoitteet koskevat direktiiviehdotuksen 2 artiklan 4 alakohdassa tarkoitettua piirustusta. Piirustuksella tarkoitettaisiin digitaalisia teknisiä suunnittelutiedostoja, joita voidaan käyttää suoraan tai asianmukaisen ohjelmiston kautta 3D-tulostimen, tietokoneella numeerisesti ohjatun CNC-metallijyrsimen tai vastaavan tietokonekäyttöisen järjestelmän kanssa ampuma-aseiden, olennaisten osien tai ampumatarvikkeiden valmistusta varten. U-kirjelmän (s. 10) mukaan sanotuissa kohdissa tarkoitetut teot eivät ole voimassa olevan rikoslain 41 luvun mukaan rangaistavia. Koska direktiiviehdotuksen 3(1)(e) ja (f) artikla saavat keskeisesti sisältönsä direktiiviehdotuksen 2 artiklan 4 alakohdassa tarkoitetusta

piirustuksen määritelmästä, myös piirustuksen määritelmä on muotoiltava rikosoikeudelliselta sääntelyltä edellytetyllä täsmällisyydellä (ks. myös U-kirjelmän s. 15).

16. Direktiiviehdotuksen 3(1)(e) artiklan kriminalisointivelvoite koskee piirustuksen ilman lupaa toteutettua luomista, hankkimista, hallussapitoa tai jakamista. On huomattava, että kysymys on U-kirjelmässäkin (s. 10) todetun mukaisesti valmistelunluonteisista teoista. Kriminalisointivelvoite ulottaisi rangaistavan käyttäytymisen varsin alan laajalle, koska sen mukaan rangaistavaksi tulisi säätää kaikenlainen ilman lupaa toteutettu piirustuksen luominen, hankkiminen, hallussapito tai jakaminen. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen asettamat vaatimukset erityisesti sääntelyn täsmällisyyttä koskien korostuvat, kun kriminalisointi kohdistuu valmisteluluonteiseen tekoon (esim. PeVL 11/2026 vp, 5 kohta, PeVL 7/2025 vp, 7 kohta ja PeVL 37/2016 vp, s. 3). Lisäksi valiokunta on katsonut, että pelkän hallussapidon kriminalisointia on pidettävä poikkeuksellisena ja suojaamisintressin on oltava niin painava, että kriminalisoinnille on riittävät perusteet (PeVL 23/1997 vp, s. 4/I, PeVL 20/2002 vp, s. 6/I, PeVL 13/2004 vp, s. 2/II, PeVL 26/2004 vp, s. 4/II ja PeVL 5/2009 vp, s. 3/II). Direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa 3(1)(e) artiklan kriminalisointivelvoitteen alaa saattaisi olla syytä pyrkiä kaventamaan tai lisäämään siihen rangaistavan käyttäytymisen alaa täsmentäviä edellytyksiä.

17. Direktiiviehdotuksen 3(1)(f) kohdan kriminalisointivelvoitteen mukaan rangaistavaksi olisi säädettävä piirustusten levittäminen tietäen, että niitä voidaan käyttää a, b, d ja e alakohdassa tarkoitettujen rikosten tekemiseen. Direktiiviehdotuksen 3(2) artiklan mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että 1 kohdan f alakohdassa tarkoitettu teko katsotaan rikokseksi myös silloin, kun se on tehty ainakin törkeästä huolimattomuudesta. Eduskunnan lakivaliokunta on aikaisemmin EU-oikeudellisessa sääntely-yhteydessä katsonut, että direktiivin valmisteluvaiheessa on huolellisesti arvioitava, onko törkeästä huolimattomuudesta tehdyn teon rangaistavaksi säätämiselle esitettävissä hyväksyttäviä perusteita (LaVL 34/2022 vp, s. 4 ja LaVL 22/2022 vp, s. 5). Direktiiviehdotuksen 3(2) artiklaa olisi nähdäkseni perusteltua arvioida samoin perustein, ottaen erityisesti huomioon, että ampuma-aserikosta koskeva rikoslain 41 luvun 1 § on vain tahallisena rangaistava.

18. Lisäksi on huomattava, että direktiiviehdotuksen 3(1)(f) kohdan kriminalisointivelvoite vaikuttaa pitävän sisällään korotettua tahallisuutta koskevan vaatimuksen (”– – tietäen, että niitä voidaan käyttää a, b, d ja e alakohdassa tarkoitettujen rikosten tekemiseen”). Ei ole aivan selvää, miten direktiiviehdotuksen 3(2) artiklan edellyttämä törkeä huolimattomuus olisi yhteensovitettavissa korotettua tahallisuutta koskevaan vaatimukseen tavalla, jossa velvoitteen syyksilukemista koskevat vaatimukset olisivat johdonmukaiset. Kohtaa olisi direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa syytä selventää.

19. Direktiiviehdotuksen 3(1)(f) kohdan kannalta on kiinnitettävä huomiota myös siihen, että sen mukaan rangaistavaksi olisi säädettävä piirustuksen levittäminen tietäen, että sitä voitaisiin käyttää 3(1)(e) kohdassa tarkoitettujen rikosten tekemiseen. Viimeksi mainittu kohta koskee muun muassa piirustuksen hallussapitoa. Kriminalisointivelvoite koskisi näin myös piirustuksen levittämistä tietäen, että sitä voidaan käyttää piirustuksen hallussapitoon. Lisäksi kohta koskisi myös muun muassa piirustusten levittämistä tietäen, että niitä voi käyttää piirustuksen luomiseen, jolloin epäselväksi jää, mikä on levitettävän piirustuksen suhde valmistettavaan piirustukseen. Rangaistava käyttäytyminen ulottuisi näin hyvin laajalle ja jopa valmistelunluonteista hallussapitotekoa etäämmälle. Kriminalisointivelvoitetta olisi näin merkittävästi syytä täsmentää ja rajata sen

ala tekoihin, jotka täyttävät rangaistavaksi säädetyille teoille yleisesti asetettavat kriminalisointiperiaatteista sekä perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä samoin kuin rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta johtuvat vaatimukset.

Seuraamukset

20. Direktiiviehdotuksen 5 artikla sisältää kattavan luonnollisille henkilöille määrättäviä seuraamuksia koskevan velvoitteen. Artiklan 2 kappaleen mukaan 3(1)(a) ja (b) artiklassa tarkoitetuista teoista tulisi voida määrätä vähintään kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus, 3(1)(c) artiklassa tarkoitetuista teoista vähintään neljän vuoden enimmäisrangaistus, 3(1)(d) artiklassa tarkoitetuista teoista vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistus ja 3(1)(e) ja (f) artiklassa teoista vähintään kahden vuoden enimmäisrangaistus.

21. Eduskunnan lakivaliokunta on useasti EU-rikosoikeudellisia direktiivejä koskevia ehdotuksia tai niiden täytäntöönpanolainsäädäntöä taikka EU-rikosoikeutta yleisesti arvioidessaan korostanut, että direktiivin neuvotteluvaiheessa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että direktiivi ei sisällä sellaisia rangaistusasteikkoihin kohdistuvia vaatimuksia, jotka eivät sovi kansallisen rikoslainsäädännön systematiikkaan, ja että rangaistustasojen määrittelyssä tulee kunnioittaa jäsenvaltioiden kansallisten rangaistusjärjestelmien sisäistä johdonmukaisuutta (esim. LaVM 9/2025 vp, s. 13. LaVM 2/2025 vp, s. 4, LaVL 34/2022 vp, s. 4 ja siinä viitatut LaVL 17/2022 vp, s. 5–6, LaVL 2/2022 vp, s. 7, LaVM 9/2021 vp, s. 4, LaVL 7/2021 vp, s. 9–10, LaVL 15/2017 vp, s. 4, LaVM 29/2014 vp, s. 3 ja LaVL 16/2013 vp, s. 3–4). Lisäksi lakivaliokunta on verraten usein katsonut, että viiden vuoden enimmäisrangaistus ei ole ongelmaton rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden kannalta (esim. LaVM 9/2025 vp, s. 13 ja LaVM 2/2025 vp, s. 4). Yleisemmin valiokunta on korostanut, että tietyn EU-direktiivin jatkovalmistelussa on seuraamuksia koskevin osin syytä pyrkiä kansallisen rangaistusjärjestelmän sisäisen johdonmukaisuuden säilyttämiseen (esim. LaVL 34/2022 vp, s. 5, LaVL 15/2017 vp, s. 4 ja LaVM 29/2014 vp, s. 3/I).

22. Kuten käsiteltävänä olevassa U-kirjelmässä (s. 15) todetaan, direktiiviehdotuksessa vankeusrangaistuksen enimmäismäärille asetettavat vähimmäisvaatimukset poikkeavat merkittävästi siitä, mitä rikoslain 41 luvussa on kansallisesti säädetty. Perusmuotoisen ampuma-aserikoksen (rikoslain 41 luvun 1 §) enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta ja törkeän ampuma-aserikoksen (rikoslain 41 luvun 3 §) enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta.

23. Ampuma-aserikosten rangaistusasteikkoja koskevassa oikeasuhtaisuusarvioinnissa olisi myös direktiivin valmisteluvaiheessa kiinnitettävä huomiota siihen, että rikoslain 41 luvun 3 §:ssä tarkoitetun törkeää ampuma-aserikosta koskevan säännöksen rangaistusasteikkoa on sen vähimmäisrangaistusta koskevin osin hiljattain kansallisista syistä muutettu tavalla, joka ei ole ongelmitta yhteensovitettavissa rikoslaissa vakiintuneesti käytettyihin rangaistusasteikkoihin. Lakivaliokunta päätyi puoltamaan tuolloin ehdotettua muutosta, joka oli valiokunnan mukaan hyväksyttävissä vain erityisestä syystä (LaVM 9/2025 vp, 13–14). Samassa yhteydessä valiokunta katsoi, että törkeän ampuma-aserikoksen nykyinen neljän vuoden enimmäisvankeusrangaistus on asianmukainen ja myös edistää oikeasuhtaisuutta suhteessa muiden vakavien rikosten rangaistusasteikkoihin ja että nykyinen enimmäisrangaistus on perusteltua säilyttää (LaVM 9/2025 vp, s. 14).

24. Direktiiviehdotuksen 3 artikla kattaa moitittavuudeltaan huomattavan eriasteisia tekoja. Myös 3 artiklan eri tekotapakohdat kattavat moitittavuudeltaan eriasteisia tekoja. On esimerkiksi ajateltavissa, että 3(1)(a) artiklassa tarkoitettu ampuma-aseiden, niiden olennaisten osien tai ampumatarvikkeiden valmistus tai kokoaminen voi olla laajuudeltaan hyvin eriasteista. Tähän nähden direktiiviehdotuksen 5(2)(a) kohdassa tarkoitettu kahdeksan vuoden enimmäisrangaistusta koskeva vähimmäisvaatimus vaikuttaa rangaistuksen oikeasuhtaisuuden kannalta huomattavan ankaralta.

25. Luonnolliselle henkilölle määrättäviä seuraamuksia koskevan velvoitteen oikeasuhtaisuutta olisi arvioitava myös suhteessa muihin viime aikoina hyväksyttyihin aineellisen rikoslainsäädännön lähentämistä koskeviin direktiiveihin. Esimerkiksi ns. pakoterikosdirektiivin (EU) 2024/1226 luonnollisille henkilöille määrättäviä seuraamuksia koskevan 5(3) artiklan mukaan tietyistä pakoterikoksiksi katsottavista teoista tulee voida mahdollistaa vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistus. Epäselväksi komission ehdotuksen perusteella jää, minkä vuoksi aserikoksia koskevassa direktiiviehdotuksessa seuraamuksia koskeva velvoite on osin merkittävästi ankarampi.

26. Edellä todetun perusteella direktiivin luonnollisille henkilöille määrättäviä seuraamuksia koskevaan velvoitteeseen (5 artikla) olisi jatkossa kiinnitettävä korostunutta huomiota seuraamusten oikeasuhtaisuuden sekä kansallisen rikoslainsäädännön sisäisen johdonmukaisuuden kannalta. Direktiivin jatkovalmistelussa olisi näin varmistettava, että se ei sisällä suhteettoman ankaria seuraamuksia koskevia velvoitteita ja että rikoslain aserikoksia koskevien säännösten enimmäisrangaistuksia ei perusteettomasti ja rikoslaissa omaksuttuun systematiikkaan sopimattomalla tavalla jouduta ankaroittamaan.

27. Direktiiviehdotuksen 5(3) artiklan mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että luonnollisille henkilöille, jotka ovat tehneet direktiiviehdotuksessa tarkoitettuja rikoksia, voidaan määrätä rikosoikeudellisia tai muita lisäseuraamuksia ja -toimenpiteitä, joihin voivat kuulua kohdan a–f alakohdassa tarkoitetut seuraamukset. Velvoite pitää sisällään muun muassa väliaikaisen kiellon asettua ehdolle julkiseen virkaan (e kohta).

28. Eduskunnan lakivaliokunta on vakiintuneesti vastaavankaltaisten lisäseuraamuksia koskevien velvoitteiden osalta katsonut, että direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa on syytä varmistaa, että lisäseuraamuksia koskeva velvoite on harkinnanvarainen (esim. LaVL 13/2023 vp, s. 8). Lisäksi direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa olisi syytä varmistaa, että velvoite ei ylipäänsä sisällä kansallisen oikeuden kannalta ongelmallisia lisäseuraamuksia, vaikka velvoite olisi harkinnanvarainen (LaVL 13/2023 vp, s. 8). U-kirjelmässä (s. 16) todetun mukaisesti kansallisen lainsäädännön kannalta ongelmalliseksi voisivat muodostua etenkin direktiiviehdotuksen 5(3)(c) artiklassa tarkoitettu kielto toimia oikeushenkilössä tietyssä asemassa, jos kohta edellyttäisi pysyvää kieltoa, ja 5(3)(e) kohdassa tarkoitettu väliaikainen kielto asettua ehdolle julkiseen virkaan.

29. Direktiiviehdotuksen 7 artikla sisältää oikeushenkilölle määrättäviä seuraamuksia koskevan velvoitteen. Artiklan 4 ja 5 kohdassa määrättäisiin oikeushenkilöille tuomittavien rahamääräisten seuraamusten enimmäismääristä. Artiklan 4 kohdan mukaan tietyistä 3 artiklassa tarkoitetuista teoista tulisi voida määrätä enimmäistasoltaan vähintään 20 prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta vastaava sakko tai vähintään 10 miljoonan sakko sen mukaan, kumpi on suurempi. Artiklan 5 kohdan mukaan tietyistä 3 artiklassa tarkoitetuista teoista tulisi voida määrätä enimmäistasoltaan vähintään 10 prosenttia oikeushenkilön

maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta vastaava sakko tai vähintään 5 miljoonan sakko sen mukaan, kumpi on suurempi.

30. U-kirjelmässä (s. 18) todetun mukaisesti direktiiviehdotuksen sisältämät liikevaihdon perusteella määräytyvät seuraamuksen kokonaisliikevaihtoa koskevat prosenttimäärät ovat selvästi korkeampia kuin muissa rikosoikeuden alan direktiiveissä omaksutut. Pakoterikosdirektiivin (EU) 2024/1226 vastaavaa velvoitetta koskevassa 7(3) artiklassa liikevaihtoprosentti- ja euromäärät ovat joko 1 prosentti tai 8 miljoonaa euroa (a alakohta) taikka 5 prosenttia tai 40 miljoonaa euroa (b alakohta). Ympäristörikosdirektiivin (EU) 2024/1203 vastaavaa velvoitetta koskevassa 7(3) artiklassa liikevaihtoprosentti- ja euromäärät sen sijaan ovat joko 5 prosenttia tai 40 miljoonaa euroa (a alakohta) taikka 3 prosenttia tai 24 miljoonaa euroa (b alakohta).

31. Direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa olisi välttämätöntä pyrkiä suhteuttamaan oikeushenkilölle määrättäviä seuraamuksia koskeva velvoite muihin EU:ssa annettuihin aineellisen rikoslainsäädännön lähentämistä koskeviin velvoitteisiin sekä U-kirjelmässäkin mainittuihin neuvoston joulukuussa 2025 hyväksymiin rikosoikeuden mallisääntöjä koskeviin neuvoston päätelmiin (neuvoston asiakirja 16638/25).

32. Direktiiviehdotuksen 7(2) artikla sisältää oikeushenkilölle tuomittavia lisäseuraamuksia koskevan velvoitteen, jota on arvioitava ja johon on direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa suhtauduttava samoin perustein kuin edellä luonnolliselle henkilölle määrättävien lisäseuraamusten osalta on kohdassa 28 todettu.

33. Ylipäänsä direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa olisi syytä lakivaliokunnan aiemmin vakiintuneen kannan mukaisesti syytä korostaa, että oikeushenkilölle määrättävissä seuraamuksissa säilyy riittävä kansallinen liikkumavara ja että sääntely olisi mahdollisimman johdonmukaista suhteessa muuhun EU:n tason sääntelyyn (ks. esim. LaVL 10/2024 vp, s. 5, LaVL 4/2024 vp, s. 6 ja LaVL 4/2023 vp, s. 6 ja 7).

Raskauttavat seikat

34. Direktiiviehdotuksen 8 artikla sisältää raskauttavia seikkoja koskevan velvoitteen. Raskauttavana seikkana tulisi pitää esimerkiksi sitä, että rikokseen on liittynyt vähintään kymmenen ampuma-asetta, rikos on aiheuttanut henkilön kuoleman tai että rikoksen on tehnyt virkamies tehtäviään suorittaessaan. Artiklan mukaan yhtä tai useampaa siinä mainittua seikkaa tulisi voida pitää raskauttavana asianhaarana.

35. Eduskunnan lakivaliokunta on aiemmassa lausuntokäytännössään suhtautunut rikoslajispesifeihin koventamis- ja lieventämisperusteisiin kielteisesti ja katsonut, että EU:n tasolla pitäisi välttää sellaisia uudistuksia, jotka pakottavat kansallisella tasolla muotoilemaan uudestaan kaikille tai monille rikoksille yhteisiä seuraamuksen määräämistä koskevia normeja (ks. esim. LaVL 10/2024 vp, s. 5–6, LaVL 4/2024 vp, s. 7, LaVL 34/2022 vp, s. 5–6 ja LaVL 9/2022 vp, s. 4–5). Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että direktiiviehdotusten jatkoneuvotteluissa sääntely pyritään muotoilemaan tavalla, joka mahdollistaa jatkossakin riittävän kansallisen liikkumavaran (esim. LaVL 10/2024 vp, s. 5–6).

36. Direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa sen raskauttavia seikkoja koskevan 8 artiklan suhteen olisi pyrittävä turvaamaan riittävä kansallinen liikkumavara tavalla siten, että direktiivi ei tältä osin kansallisessa täytäntöönpanossa edellytä rikoslajispesifiä koventamis- ja lieventämisperusteita koskevaa sääntelyä vaan että tällaiset seikat voidaan ottaa huomioon rangaistuksen mittaamista koskevien yleisten säännösten perusteella (ks. myös LaVL 34/2022 vp, s. 5–6).

Lieventävät seikat

37. Direktiiviehdotuksen 9 artikla sisältää lieventäviä seikkoja koskevan velvoitteen. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 ja 4 artiklassa tarkoitettujen rikosten yhteydessä lieventävänä asianhaarana voidaan pitää sellaisten tietojen antamista hallinto- tai oikeusviranomaisille, joita nämä eivät olisi voineet muutoin saada, edellyttäen, että tiedot voivat edistää jotain seuraavista: a) rikoksen vaikutusten ehkäiseminen tai lieventäminen; b) muiden rikoksentekijöiden tunnistaminen tai oikeuden eteen tuominen; c) todisteiden löytyminen; d) muiden 3 artiklassa tarkoitettujen rikosten ehkäiseminen.

38. Edellä todetun mukaisesti eduskunnan lakivaliokunta on aiemmassa lausuntokäytännössään suhtautunut rikoslajispesifeihin koventamis- ja lieventämisperusteisiin kielteisesti ja katsonut, että EU:n tasolla pitäisi välttää sellaisia uudistuksia, jotka pakottavat kansallisella tasolla muotoilemaan uudestaan kaikille tai monille rikoksille yhteisiä seuraamuksen määräämistä koskevia normeja (ks. esim. ks. esim. LaVL 10/2024 vp, s. 5–6, LaVL 4/2024 vp, s. 7, LaVL 34/2022 vp, s. 5–6 ja LaVL 9/2022 vp, s. 4–5).

39. Direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa sen lieventäviä seikkoja koskevan 9 artiklan suhteen olisi pyrittävä turvaamaan riittävä kansallinen liikkumavara tavalla siten, että direktiivi ei tältä osin edellytä kansallisessa täytäntöönpanossa rikoslajispesifiä koventamis- ja lieventämisperusteita koskevaa sääntelyä vaan että tällaiset seikat voidaan ottaa huomioon rangaistuksen mittaamista koskevien yleisten säännösten perusteella (ks. myös LaVL 34/2022 vp, s. 5–6).

40. Erityisesti on huomattava, että direktiiviehdotuksen 9 artiklan b kohdassa tarkoitettu lieventämisperuste, jossa on kysymys muiden rikoksentekijöiden tunnistamisesta tai oikeuden eteen tuomisesta, ei ole rikoslain 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettu lieventämisperuste. Mainitun lainkohdan 3 kohdassa tarkoitettu rikoksentekijän pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä koskee vain henkilön oman rikoksen selvittämistä. Suomessa ei näin ole niin sanottua kruununtodistajajärjestelmää (HE 44/2022 vp, s. 182).

41. Eduskunnan lakivaliokunta on vastaavien EU-direktiiviehdotuksiin sisältyvien velvoitteiden suhteen todennut, että kysymystä tällaisen seikan huomioon ottamisesta rangaistusta lieventävänä seikkana voidaan pitää periaatteellisena ja että käytännössä lieventämisperusteeseen voisi liittyä annettujen tietojen oikeellisuuteen liittyviä ongelmia. Valiokunta on tuolloin katsonut, että direktiiviehdotuksen jatkoneuvotteluissa on syytä pyrkiä siihen, että velvoite olisi tältä osin harkinnanvarainen (LaVL 34/2022 vp, s. 6).

42. Käsiteltävänä olevan direktiiviehdotuksen 9 artiklaa tulee nähdäkseni arvioida samoin perustein ja direktiivin jatkoneuvotteluissa olisi syytä varmistaa, että velvoite on tältä osin harkinnanvarainen. Muutenkin olisi syytä pyrkiä varmistamaan, että direktiiviehdotuksen 9 artikla ei johda tilanteeseen, jossa jouduttaisiin toteuttamaan alaltaan ja vaikutukseltaan laaja-alaisempia

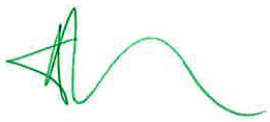
rikosoikeudelliseen lainsäädäntöön kohdistuvia muutoksia, jollaisesta esimerkiksi toisen rikoksen selvittämisen edistämisen omaksumisessa lieventämisperusteeksi olisi kysymys.

Vanhentuminen

43. Direktiiviehdotuksen 12 artikla sisältää vanhentumisaikoja koskevan velvoitteen. Velvoite koskee sekä syyteoikeuden vanhentumista (12(1) artiklan ensimmäinen virke ja 12(2) artikla) sekä lainvoiman saaneen tuomion täytäntöönpanon vanhentumista (12(1) artiklan toinen virke ja 12(3) artikla).

44. Velvoite on merkityksellinen syyteoikeuden vanhentumista koskevan rikoslain 8 luvun 1 §:n ja tuomitun vankeusrangaistuksen raukeamista koskevan rikoslain 8 luvun 10 §:n kannalta. Direktiiviehdotuksen 12 artiklassa asetettujen vanhentumisaikojen arviointi suhteessa direktiiviehdotuksen kriminalisointivelvoitteisiin kytkeytyviin seuraamuksia koskeviin velvoitteisiin ei ole vielä erityisen perusteellisesti mahdollista, koska direktiivin kriminalisointivelvoitteet sekä seuraamuksia koskevissa velvoitteissa edellytetyt enimmäisrangaistusten vähimmäistasot oletettavasti tulevat vielä muuttumaan. Joka tapauksessa vanhentumisaikoja koskevan velvoitteen suhteen on direktiivin jatkovalmistelussa syytä kiinnittää huomiota siihen, että kansallista rikoslain 8 luvun sääntelyn ilmentämää systematiikkaa ei jouduta muuttamaan direktiivissä asetettujen velvoitteiden täytäntöönpanon seurauksena (ks. esim. LaVL 3/2025 vp, s. 6, LaVL 13/2023 vp, s. 9 ja LaVL 17/2022 vp, s. 6).

Helsingissä 22.4.2026

Sakari Melander
OTT, VT, rikosoikeuden professori